

В. К. ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ

УКРАЇНСЬКА ЧИТАЛЬНЯ

АБО

ЩО КОЖДИЙ УКРАЇНЕЦЬ
ПОВИНЕН ЗНАТИ.

ЧАСТЬ ПЕРША

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА
В КАНАДІ

ЦІКАВІ КНИЖКИ

ДО ЧИТАНЯ

Сорок тисяч миль під водою. Ю. Верн	1.00
Подорож до місяця. — Ю. Верн	40ц.
Видіне Паломника в Єрусалимі. Л. Толстой ...	20ц.
Девять Братів і Десята сестриця Галя	20ц.
Звідки ввійшли і що значать назви „Русь” і „Україна”	30ц.
Жите і наука грецького філософа Сократа ...	25ц.
Історія Московщини. — Л.М. Благовіщенський	40ц.
Кайдашева Сімя. — Іван Нечуй-Левицький ...	60ц.
Кармелюк і Невільничка. — Марко Вовчок ...	20ц.
Кльод Ге. — Віктор Гіго	20ц.
Культура, Національність і Асиміляція	30ц.
Наша мова — Географ. України і др. ...	10ц.
Огляд Українського Письменства	30ц.
Ілюстр. Укр. Письменство в жителіях	35ц.
Опришок і другі оповідання	20ц.
Перша Ластівка Українських Пісень	30ц.
Перша пригода Ничипора Довгочхуна	15ц.
Подорож Гулівера до краю Лїліпутів	20ц.
Подорож Гулівера до краю Великанів	20ц.
Спартак. — Ц. Самійлова	30ц.
Стилістика, Поетика і Реторика	40ц.
Грішники роман-хроніка	80ц.
Українська Читальня	25ц.
Хмельниччина в Галичині	20ц.
Шкільні Образки. — Д. Макогон	10ц.
Як львиця виховала царського сина	20ц.
Молодий Вік, збірка	40ц.
Тайни Царської Родини в Відни	50ц.
Суд чотирьох. — Едгар Вейлс	40ц.
Замовленя разом з грішми присилайте на адресу:	

UKRAINIAN VOICE

Box 3626,

Winnipeg, Man.

В. К. ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ

УКРАЇНСЬКА ЧИТАЛЬНЯ

АБО

ЩО КОЖДИЙ УКРАЇНЕЦЬ
ПОВИНЕН ЗНАТИ.

ЧАСТЬ ПЕРША

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

[1917]

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА
В КАНАДІ

ПРИ ВИПУСКУ ПЕРШОЇ КНИЖОЧКИ.

Не від нині в нас відчувала ся потреба читальняного статута, а не менше і всяких других порад що до веденя роботи в читальни і всяких других народних організаціях.

Щоби бодай вчаси задоволити сю потребу, ми отсе й видаємо сю книжочку. Розуміючи потреби нашого народу, ми не обмежились на поданє самого статута, але подали ряд статей, які або дадуть багато інформацій що до просвітної роботи, по читальнях і поза читальнями, або розширять світогляд чоловіка в напрямі загальної освіти і культурно-просвітних цілей нашого народу. Ми власне дбали, щоби ся книжочка була цінною і потрібною не тільки для членів читальні, але і для кожного Українця загалом.

З початку ми думали видати лише одну книжочку, однакож при зладженю матеріялу показало ся, що матеріялу є більше як думало ся і що є багато питань читальняних і позачитальняних надто конечних, про які в сій книжочці не було місця навіть згадати. Так не подано взірців, як провадити читальняні книжки і які, як і де будувати читальняні дома, обовязки членів і заряду; поради для аматорських і співацьких гуртів і другі справи звязані з читальнею; крім того лишило ся багато справ, які треба би знати кождому чоловікови почавши від дому, від особистого поведеня й захо-

ваня ся, а скінчивши на справах громадських, в яких чоловік мусить, або може брати участь. За сим є ще інші справи, пр. що до кооперативної роботи, купецтва і другі, для яких нема в нас доси бодай початкового підручника. Отже всі ті справи ми мусіли відложити до другої книжочки, яку думаємо рівнож незадвого видати.

Ми вповні свідомі, що ся книжочка може мати свої недостачі, однакож віримо, що мимо того вона може принести багато користи для нашого загалу.

Видавництво.

ЩО ТРЕБА ПАМ'ЯТАТИ ПРИ ЗАСНОВАНІЮ ВСЯКИХ ТОВАРИСТВ.

Початок усякій більшій роботі на світі дає завсїгди або один чоловік, або малий гурток, нераз з двох, трох, або чотирох людей. Вся сила, весь напрям і успіх початої праці лежить власне в тій початкуючій праці того одного, або тих двох, трох, чи чотирох людей.

Для приміру взяти хоч би Фридриха Вільгельма Райфайзена, оснuzателя кредитових спілок (між иншим т. з. кас Райфайзена). Родив ся Райфанзен 1818 р. в Німеччині в місточку Гам. Вчив ся в народній школі, а опісля де-що в місцевого священика. В висших школах не був. Але була в него щира воля помагати людям, заводити між ними ліпший лад. Почав від того, що найперше завів порядок в себе в дома, особливо пильно дбав про вихованє дїтий. А дальше зачав приглядати ся як люди живуть і думати, як би їм ліпше можна жити. Зачав відтак виробляти пляни і вводити їх в жите. Поволи люди побачили, що його робота корисна, отже зачали на його взір зансновувати всякі кооперативні спілки. Його спосіб кооперативної праці розійшов ся по світі і нині ним багато людей послугує ся.

От що може зробити один чоловік! А подібних примірів можна навести дуже багато.

Та вернім до самої справи.

Найперше зверну увагу, як в нас часто зачинає ся якабудь громадська, чи народна робо-

та — як засновуєсь читальню, кооперативну спілку, або що инше. Сходиться ся двох, трох людей і говорять загально, що треба би зробити се і те. В подробиці не входять; не обчислять нічого; обговореного не записують; пляну не обробляють ніякого. Досить з них того, що „треба щось робити”.

А що до всякої роботи треба більшого гурта людей, отже скликають збори. На зборах справу обговорює ся знов більше загально.

— Як ви люди, думаєте, треба в нас такої роботи? — ставить ся людям перше питанє.

— Та треба — кажуть всі.

— То щож? — будемо що робити?

— Ну, як робити, то робити.

По сім зачинають ніби обговорювати подрібно; буває багато пустої, нудної балаканини, але всеж до коріня справи не сягає ся. На таких сходинах часто заставляють людей виробляти статут, виробляти плян, принуковують людей: „кажіть, люди, як думаєте!” Люди слухають, потакують, що вони за тим, що треба щось робити, але справа лишає ся необроблена. А коли і зачне ся яка робота, то опісля не робить ся, а тільки капарить ся. А все тому, що ми таких робіт не робили, отже не знаємо, як до них брати ся.

Як же треба би брати ся до роботи?

Досвідчені люди беруть ся до роботи ось як. Сходиться ся двох, трох, чи чотирох найбільше свідомих людей і обговорюють справу, до якої мають брати ся. Обговорюють загально

потребу, конечність роботи, а дальше за сим виробляють подрібний плян, як таку роботу провадити.

А щоби обговорене не забувало ся, то звичайно кажуть одному з між себе кожду важнійшу думку записувати, щоби опісля бачили що і як обговорено, а чого ще ні.

Коли се буде пр. справа заснованя читальні, то обчислять кільки на початок можна придбати членів, а після того який читальня могла би мати дохід в році. Дальше обговорюють хто був би найспосібнійший на читальняних урядників, де мала би містити ся читальня, або як брати ся до будови читальняного будинку, його величину, ціну будинку, плян його будови; які часописі на початок конечні і др. Дальше виробляють статут читальні.

Словом сі чотири люди оброблять як найподрібнійше цілий плян, на яким читальня засновує ся і має провадити ся.

Коли все готове, тогди доперва скликають збори. Людям предкладає ся готовий плян в формі і числах (оскільки треба), пояснює ся, якби треба робити і чого до такої роботи потрібно.

Маючи перед собою все обчислене і оброблене, люди тепер доперва можуть щось думати. Коли бачать, що добре, так годять ся і беруть ся до роботи. Правда, що деякі справи мусять тепер вони рішати (пр. назначують висоту вкладки, вибирають заряд і др.), але в головних основах вироблений плян лишає ся.

Скажім, що буде инша справа — заснова-
не кооперативної крамниці. Тут треба ще біль-
ше обдумати й обчислити, а се можна і повин-
но ся до найменших подробиць обробити в
гурті ледве кількох людей.

При такім обговореню і вироблюваню пля-
ну треба брати під увагу і найменші подроби-
ці. Справа грошева, купецька потребує як най-
докладнішого обчислення.

Всякі справи повинно ся обговорити спо-
собом питань, які одно за другим розв'язує ся.
Візьмім для пиміру такі питання:

1. Кілько гроший потрібно на закупно кра-
му і якого?

2. Кілько річий мусить давати ся на кре-
дит, отже яка сума лишить ся для обороту і чи
буде вона вистарчаюча?

3. Кілько треба обслуги в такій крамниці,
яка може бути її місячна, чи річна платня і чи
знайдуть ся відповідні люди, що зуміють кра-
мницю провадити і котрі.

4. Кілько має коштувати будова дому для
крамниці?

5. Кілько буде коштувати опал річно?

6. Кілько отже гроший загалом потрібно
для провадження крамниці (склепу)?

7. Кілько можна зібрати уділів?

8. Кілько можна мати покупців на початок
менше більше, отже який міг би бути дохід?

Треба старатись предвидіти всякі неко-
ристні випадки і перепони і зглядом них та-
кож застеречи ся.

Коли те все обмірковане й обчислене і видно, що збере ся відповідна сума, тогди приходить инша важна справа — статут. А від якості статута залежить якість роботи. В статуті таксамо треба вважати і на найменші подробиці; треба все так застеречи, щоби лихі або нерозумні люди не могли шкодити роботі; щоби кожда постанова (параграф) відповідала ціли, точно означувала, що до неї належить (свій предмет), а цілий статут щоби містив в собі все, що до такої роботи потрібне.

Дальше означити треба точно спосіб провадження крамниці, рахунків і взагалі цілої господарки.

Коли має ся справу так оброблену (розумієсь на папери), тогди добре вдати ся до инших, свідомійших людей, показати їм свій плян, запитати, що вони про се думають і попросити їх о пораду. І аж доперва тоді виступати з цілим пляном перед громаду і приступати до роботи.

За велика се праця для кількох людей — скаже дехто. І справді за велика, але де так справа оброблена, там успіх певний. І те ще треба знати; що кільком людям лекше се обробити, ніж громаді. Громада може додавати щось до готового матеріялу, поправити щось, порадити, звернути увагу на деяке питанє, але найважнійші основи виробляє звичайно мале число одиниць.

Розуміє ся, що того всего обробити не

можна за один вечер, але треба сходити ся кілька разів — чим більше, тим ліпше обдумає ся і обробить ся.

А при сїм не треба забувати за папір й олувець. Що говорить ся, все собі зазначувати, щоби з усіх сходин і нарад мати на папери цілий протокол.

Добрий плян — в яким все як найточнїйше обчислено, все приблизно означено, все предвиджено, на близший й дальший час, все обдумано і застережено, — се добре оброблене поле, на яким можете безпечно сїяти, а певно вам вродить ся.

Добре обробленими плянами люди світ завойовують, моря перепливають, гори перекопують, маєтки здобувають. А в кого нема плянів, той завсїгди є жертвою неудач, жерелом наживи для других і такий завсїгди лишаєсь поза другими.

Все те, що висше сказане про читальню і крамницю, відносить ся до всякої другої роботи, яка би вона не була; не менше вона відносить ся і до всякого підприємства, яке зачинає один чоловік для себе — в господарстві, в торговлі, в ремеслі.

І не тільки при заснованю треба виробляти точний плян. Плянуну треба також підчас провадження роботи — в міру потреби треба новий плян виробляти, старий доповняти. А коли бачимо, що якась справа упадає, то треба знати, що се діє часто задля браку відповідного пляну в провадженю роботи. А не мати пляну, зна-

чить — не вміти робити.

Запам'ятати також треба, що з ніякою роботою не треба надто спішитись. З поспіху буває більше шкоди ніж користі. Десять раз мір, а раз тни, аж доки не навчиш ся змірити і втяти.

Загально сказавши — треба все так подрібно обробити, щоби на кожде питанє що до справи, яке вам хто може поставити, була в вас наперед вироблена точна, готова відповідь. Одним словом — ви повинні предвидіти всі питання, які тепер і на будуче з даною справою вяжуть ся і мати на них готові відповіді (на папери розумієть ся, а не тільки в голові). Коли так зробить ся, тогди не треба буде питати громади:

— Кажіть, люди, як робити, бо вже пізна пора, всі хочуть спати.

Громада за великий і за тяжкий інструмент, щоби ним можна дрібні і делікатні річі обробляти.

А провідник не повинен питати людей, як їх провадити. Він на те оббираєсь провідником, щоби сам вишукав дорогу до „обіцяної землі”, знав всі трудности, що на тій дорозі зустрічають ся, а від громади має він вимагати лише охоти йти за ним. Правда, він конечно мусить закликати свідомійших і більше ідейних з громади, щоби ставали з ним поруч, помагали йому в йому в його задачі, але приготовляти дорогу в перед мусить він сам. — Така задача передових людей!

На закінчене ще хиба скажу, що при всякій роботі з людьми треба бути щирим, вирозумілим на людські хиби і старати ся добрим, тактовним поведенєм приєднати собі всіх пересічно добрих людей. Хто йде вперед, той бере на себе більшу працю, але від него вимагає ся більше посвяти, вирозумілости, витривалости і терпеливости, як від тих, що йдуть позаду.

ЩО ТО Є БІБЛІОТЕКА? — ЇЇ ІСТОРІЯ.

Слово „бібліотека” походить від грецького „бібльос” — книжка і „тек” — шафа, сховок. По нашому се значить „книгозбірня”. Англійці називають бібліотеку „лайбрері”, від латинського „лібер” — книжка.

Отже бібліотека значить — збір ріжнородних книжок, а також і місце, де їх переховує ся.

На світі є багато родів бібліотек. По великих містах є бібліотеки з міліонами книжок, удержувані державами. Висші уряди і наукові заведеня мають свої бібліотеки; уряди менших міст також щораз більше засновують міські бібліотеки для потреб міста. Богаті і свідомі родини мають свої домашні бібліотеки. Обовязком народних шкіл є також постарати ся о бібліотеку для дїтей (в школах, де є українські діти, повинні бути в шкільній бібліотеці також українські книжки). А читальні мають свої читальняні бібліотеки.

До великих столичних біблотек видавці книжок висилають книжки обов'язково; інші бібліотеки самі о книжки стараються.

Великі бібліотеки призначені для потреб вчених людей, шкільні для учеників, товариські (пр. читальняні) для членів товариства, а публичні для всього загалу. Деколи і з товариських бібліотек визичає ся книжки не-членам за маленькою місячною оплатою.

Згадати треба хоч побіжно історію бібліотек на світі.

Найдавніше письмо знали лише багаті й учені люди, отже вони дбали щоби зібрати найбільше всяких відомостей і їх позаписувати. Такий був початок бібліотеки.

В Єгипті була вже велика бібліотека в XIII. віку перед Христом. Її оснував в Тебах Фараон Рамзес II., знаний Осимандріяс, або Османід. Друга бібліотека була в Мемфіс в святини бога Пта.

В Жидів при святини в Єрусалимі була збірка святих книг й архів (збірка старинних річий).

В Персії була королівська бібліотека в Зузі.

Велика бібліотека, писана клиновим письмом на цеголках, була в Асирійців. В руїнах Нініви (Неневії) відкопано таку бібліотеку і з неї забрано до Бритийського Музею в Лондоні 30,000 цеголок. Її заложив Сарданапаль 650 р. перед Христом.

В Греків мали великі приватні бібліотеки деякі люди (Демостен, Арістотель і др.)

Славна бібліотека була в Александрії в III. віку перед Христом. Було там зібраних до 700,000 томів. Для сеї бібліотеки переложено також жидівську біблію, яка нині в сім грецьким перекладі називає ся Септвагінта.

Була велика бібліотека в Пергамоні.

Розвій бібліотек в Римлян був слабкий, бо воевничі Римляни клопотали ся більше військовою. Першу бібліотеку мав Римлянин Еміль Павло 168 р. перед Христом. Льюкуль оснував з забраних на війнах книжок першу римську публичну бібліотеку. Пізнійше цісар Август оснував дві: Октавіянську і Палятинську. Сю послідну казав папа Григорій Великий знищити, як остаток поганьства. Найбільшою була бібліотека Траяна. Були й інші менші.

По упадку Римської Держави бібліотеки в Римлян упадають, а за те повстають на сході. Константин Великий оснував велику бібліотеку в Константинополи (Візантії).

Богато цїєних бібліотек пропало підчас вандрівки народів, багато понищили фанатики і забобонні люди. Халіф Омар (султан) казав знищити зіставшу по війнах часть Александрівської бібліотеки. Він казав: „Коли в тих книжках є те, що в Корані (святім письмі Турків), то вони непотрібні; колиж вони не годять ся з Кораном, то вони шкідливі. Знищити їх”. Так книжками з сеї бібліотеки палили в александрійських лазнях понад шість місяців.

Але треба памятати, що Юлій Цезар спалив більшу половину Александрійської бібліотеки, а

александрівські патріярхи також помагали їй нищити.

Хрестоносці, що йшли від Турків відбирати Єрусалим, спалили велику бібліотеку в Тріполісі, думаючи фанатично, що сі всі книжки ворожі християнству.

Гішпанці спалили в Мексику велику купу образкових писань тамошних мешканців.

Кардинал Ксіменес спалив на майдані Гранади в Гішпанії 80,000 арабських рукописів.

Подібних примірів можна би навести ще більше. А все те є страшним свідоцтвом людської загорілости, короткозорости, забобонности і темноти. Сі фанатики заподіяли людству необчислені шкоди, бо попропадав найбільший скарб людського розуму, набутий віками трудом і довголітнім досвідом найспосібніших і найкращих людей.

В середних віках, в часі великого спустошення монастирі стали були захистом для книжок. Майже в кождім монастири була бібліотека. Основуванем бібліотек клопотали ся головно Бенедиктини.

Володарі дбали також про бібліотеки. Карло Великий основував монастирські школи, а коло них бібліотеки.

На Україні Володимир Великий, а вже головно його син, Ярослав Мудрий, основував при церквах школи, а при них бібліотеки.

Така бібліотека була при Софійським Соборі в Києві. Монахи по Україні також занимали ся переписуванем книг, а при монастирах

були бібліотеки. Знаменита бібліотека була в Печерській Лаврі в Києві. Опісля були бібліотеки у Львові при Ставропигійській Колегії в Києві, що була першим українським університетом.

В Греції на Атонській горі була також знаменита бібліотека.

В XVI. в. повстають бібліотеки в Празі, Липську, Гайдельбергу.

В Італії дбають про бібліотеки княжі роди Медічеїв і папи. Папа Николай V. і Сикст VI. дали початок славній Ватиканській бібліотеці в Римі.

Однак всі ті бібліотеки були призначені для висших клас.

З часом бібліотеки переходять щораз більше в світські руки, аж доки не стали вони інституціями доступними і необхідними і для найнижшої класи суспільности.

В нинішних часах найвисше стоїть справа бібліотек в Англії, Німеччині й Америці, де громадські, чи державні уряди ними клопочуться. В інших краях Європи (крім тих, що є ворогами народної просвіти) справа бібліотек розвиває ся також щораз більше.

Японія, що дуже пильно придивляє ся до всего, що доброго робить ся в Європі, в 1888 р. вислала була навіть надбібліотекара великої національної бібліотеки в Токію, Танаку, до Англії, щоби пізнав устрій тамошних бібліотек. По повороті Танаку до Японії зачав ся живий рух за закладанем бібліотек, яким Японці зав-

дячують велику частъ своєї свідомости і сили.

В кожній більшій бібліотеці крім великого засобу ріжнородних книжок є також визначніші і передовійші часописи і місячники. Бібліотекою заряджують назначені для сього люди і записують кілька книжок і яких хто позичає. При бібліотеках є всюди також кімната на читанє — бібліотечна читальня.

У нас в старім краю, а також і тут бібліотеки закладають ся при товариствах, головно при читальнях. Однакож багато людей ще не розуміють значіня бібліотеки, не дбають анї о добір книжок, анї не старають ся о збільшенє їх числа і через те така убога бібліотека не притягає читачів так, як велика і добірна.

ЯКІ Є РОДИ ПИСЬМЕНСТВА І ЯКІ КНИЖКИ ПОВИННІ БУТИ В ЧИТАЛЬНЯНІЙ БІБЛІОТЕЦІ

Слово „література” латинське. Ним означуємо або суму всіх писаних творів, або якогo одного роду книжки. Література по нашому буде „письменство”.

Коли переглянути більше книжок, то бачимо, що одні є легко зрозумілі, другі тяжше; одні надають ся для дітей і молодіжи, другі для старших; одні оповідають всякі історії й оповіданя, инші про справи наукові.

Після того ділимо книжки на відділи.

Книжки писані для простого народу, мовою і способом йому зрозумілим, називають ся книжками „популярними” (популярнос — по

латинськи народ), по нашому народними.

Дальше книжки ділимо на: Наукові і Бетристичку.

Книжки наукові розпадають ся знов на більше відділів і так:

Книжки історичні, де оповідає ся як люди жили в ріжних краях і часах, що робили, які в них були передові люди, порядки і пр. Все те зібране в одну цілість називає ся Всесвітною Історією, яку ділять на три часті: 1) Старожитну, 2) Середновічну і 3) Новожитну. — Окремі знов народи мають свої історії. (Найбільшу Історію Українського народу написав проф. М. Грушевський в вісьмох томах). Деколи така історія обіймає події тільки одного якогось часу, або напрямку: Історія Козаччини; Історія Французької Революції; Українського письменства; Європейської цивілізації.

Географія, де описує ся поодинокі краї і часті світа, гори, ріки, моря, населенє, природні богацтва країв.

Етнографія, де описує ся звичаї і форми життя ріжних народів.

Природничі, в яких обговорює ся сили природи, як їх розуміти і як ними орудувати.

Технічні і правничі, присвячені людським винаходам, виробам і законам.

Господарські, де говорить ся про способи в господарстві.

Медичні, або лікарські, де говорить ся про все, що відносить ся до будови людського тіла, здоровля, лічення.

Фільозофічні, в яких розважає ся погляди на Бога, світ і людей.

Педагогічні, що вчать ся, як має ся виховували дітий і молодіж... І ще деякі.

Друга часть письменства (літератури), се т. з. **белетристика**, або **красне письменство**. Вона ділить ся що до форми і змісту на такі частини:

1. Повісти й оповіданя.
2. Поезію, або твори поетичні.
3. Твори драматичні (драма і комедія), які можна виставляти в театрах (штуки до представлень).

Усі знов книжки є писані або звичайною мовою або віршованою. Звичайна мова зве ся „проза”, а віршована „поезія”.

Яких отже треба книжок в читальнях?

На першій місци ставлять звичайно красне письменство (белетристику), себто повісти, поезії і драми. Повісти захоплюють кожного, хтоб він не був. І тому звичайно по всіх бібліотеках красної літератури є найбільше. Повісти й оповіданя легко читають ся, живо захоплюють увагу, дають багато вдоволення, а притім заставляють думати і ублагородняють чоловіка. — Тесаме можна сказати про поезію і драму (поезії Шевченка, Федьковича, Шашкевича, Франка і др. та всякі твори драматичні). — Можна мати також окремі відділ книжок для дітий і молодіжи.

Велику вартість мають житєписи (біогра-

фії, біос — жите, графо — пишу) де оповідаєсь про жите великих людей. Житєписи захоплюють так, як повісти, але мають в собі більше наукового змісту. Вони лучать в собі і займаюче і наукове.

Однакож попри белетристику повинні бути в читальни також інтереснійші книжки наукові. І так повинна бути передовсім Історія України, Історія Укр. Письменства (укр. літератури), та всякі другі книжки, що розказують про жите і стремління нашого народу. Дальше повинна бути всесвітна історія, а відтад книжки господарські, лекші лікарські і природничі; книжки про всяку спілкову й організаційну роботу. Деякі з сих книжок будуть читати менше, річ певна, але вони таксамо потрібні. Вони мають служити підручниками для того, хто схоче приготувити відчит; до них будуть вдавати ся люди спорячі що до деяких неясних їм справ, або просто щоби про якусь цікаву справу подрібно розвідати ся. — Однакож на першім місци в початках повинні бути повісти, бо на них є найбільший попит.

Крім книжок повинні бути також добрі часописи і місячники (журнали).

На закінченє ще кілька пояснень що до змісту деяких книжок, яких заголовки в катальогах не всім зрозумілі.

Геольогія — описує ріжні верстви з яких земля в глибині складає ся (річ труднійша для звичайного чоловіка).

Астрономія — описує небесні тіла, їх вигляд, величину і рухи.

Ботаніка — різні роди рослин на землі.

Зоологія — різні звірята, птахи, риби, комахи, що живуть на землі.

Соматологія — будову людського тіла, його різні органи і їх чинности.

Психологія — різні чинности людської душі, людського духа.

Педагогія — наука про виховане дітей.

Фізика — про власности і сили природи, як електрика, світло, голос, дрожане, рух.

Хеміка — про всякі складники (елементи), з яких складають ся різні річи на світі, та про різні прикмети сих складників (вугля, заліза, сірки, фосфору, кисня і др.) і різні їх сполуки).

Льогіка — про засади і правила людського думаня.

Біографія — по нашому „житепись”, опис життя якогось визначного чоловіка. — Автобіографія — коли хтось сам описав своє жите. Се все річи незвичайно інтересні і поучаючі.

Геометрія — про виміри поверхні різних річий і різних форм (Се не для читальні):

Архітектура — про форми будівництва в різних народів.

Мінералогія — про різні камені, скали, різні руди, що з них витоплюють металі і роблять інші річи. (Річ труднійша).

Мітологія — про різних богів старинних народів і всякі про них легенди.

Літургіка — про церковні обряди, їх походжене і значіне.

Гігієна — про те, як жити, щоби бути здоровим.

Ветеринарія — про хороби і лічене звірят.

Економія — наука про господарність.

Аритметика — рахунки.

Альгебра — рід рахунків. (Се не для читальні).

ДЕЩО ПРО ВІДЧИТИ.

Дуже часто приходиться ся в нас чоловікови молодому, небувалому, хоч би і мав деяке шкільне знанє, давати відчит. Але нераз і такого нема і треба цілком звичайному простому господареві, або робітникові брати ся за таку справу як відчит, чи взагалі бесіда — хоч би при заснованю читальні, та иншій нагоді. І приходиться се тим тяжше, що чоловік не був на відчитих, не чув багато бесід і тому й сам не знає як до сього брати ся. А відтягати ся не можна, спускати ся нема на кого, бо жите домагає ся, щоби щобудь робити. Тому не без користи буде поговорити про даванє відчитів.

Людям вченим лекше давати відчити, бо в них є багато матеріялу в голові, се одно, а дальше — вони мають де взяти потрібного матеріялу, а крім того вони багато бували поміж людьми, чували і видали усяке.

Однакож і між тими не всі спосібні до да-

ваня відчитів. Один говорить простими словами, звичайною бесідою, та так ясно, так все викладає, що кождий розуміє і може другому переповісти. Другий говорить про вченому, уживає незрозумілих слів і замотаних понять; такий слухачів не захопить і не багато навчить хоч сам він знає багато.

Відчит можна або виголошувати на пам'ять, або читати з паперу, або врешті вчасі читати з паперу, а вчасі говорити, пояснюючи і доповнюючи те, що написано.

Щоби виголосити відчит на пам'ять, без яких будь записок, треба довго приготуватись, добре вивчити і запам'ятати про що має ся говорити. Тому то навіть вченійші люди виголошують відчити на письмі і читають перед слухачами.

Дуже добрий, багатий змістом й інтересний може бути відчит, коли хтось вчасі читає, а вчасі обговорює прочитане на пам'ять. Тоді і йому йде легко і слухачам інтересно.

При виголошуваню відчиту треба старатися, щоби тон бесіди був живий, теплий, щирий, симпатичний. Говорити поволи, виразно. А на тон бесіди ще більше треба уважати, коли відчит читає ся.

Щож се таке відчит? Є се виклад про якусь справу, — обговорене справи з усіх боків так, щоби слухач опісля мав загальне поняття про справу; щоби знав все найважнйше, що

про якусь річ можна знати.

Коли хто вибрав собі якусь тему, якийсь предмет на відчит, то повинен добре його обдумати, а то й з ким обговорити. Він повинен розглянути з усіх боків — яка ся справа є сама собою, яке її значіне для людського житя, яку історію має ся справа за собою, яку будучність.

Крім того повинен роздобути книжок, що про сю справу говорять, їх собі перечитати і з них вибрати що важнійше.

По сім повинен забратись до писаня того, що має говорити, але нім зачне писати, повинен поставити собі на папери ряд питань, позначити про що має писати, чи говорити. Візьмім, що відчит буде про жите і значіне Шевченка, отже тут можна поставити пр. такі питання:

1. Положене українського народу в часі народження Шевченка. — Як жило ся селянству. — Висші кляси. — Панщина.

2. Шевченко. — Його родина, його дитячий і хлопячий вік. Жива вдача Шевченка.

3. Шевченко на службі — аж до часу, як опинив ся в Петербурзі. За сей час Шевченко зрозумів, що значить неволя.

4. Викуп Шевченка. — Жите і робота на воли.

5. Товариші Шевченка. Кир. Метод. Братство. Його ціль. Арешт Шевченка. Його жите аж до часу увільнення.

6. Шевченко на воли. Смерть.

7. „Кобзар” Шевченка. Головні думки поезій Шевченка. Чого Шевченко бажав своєму народови. — Значіне „Кобзаря”.

Скажім, що відчит буде про виховане дїтий. Тут можна поставити такі питання:

1. Що ми розуміємо під словом виховане.

2. Як виглядає чоловік без виховання (власливо з дуже мізерним вихованєм), а чоловік з добрим вихованєм.

3. Виховане в ріжних народів в ріжних часах. Погляди учених в ріжних народів і ріжих часах на справу виховання.

4. Які є головні засади і ціли виховання.

6. Вплив домашнього виховання; шкільного виховання; вплив церкви; вплив окруженя.

Нехай буде відчит про організацію. Тут можна поставити такі питання.

1. Якого рода організації є нині на світі.

2. Організація і товариства в давнині; в ріжних народів.

3. Які ціли мають ріжні організації; на яких засадах засновують ся.

4. Що вяже людей в організацію, а що причиняеть ся до упадку організації.

5. Чому робота в організації успішнійша і кориснійша.

6. Які організації є між нашим народом; яких нема; яких нам конче треба. В яких народів бачимо сильні організації.

Такі і т. п. питання можна поставити до кождої справи. Правда, колиб хотіти на всі ті питання дуже широко відповісти, то написав би

грубу книгу, а в відчиті треба все брати загально і коротко, вибираючи найважнїйше. Іноді деякі питання треба зовсім лишити задля браку часу, або згадати лише кількома словами.

Розумієсь, що до доброго обробленя відчиту треба часу, треба його приготувляти протягом кількох днів потрохи або й довше. Се залежить від теми, від знаня чоловіка і від того, які підручники чоловік має (або й жадних) і наскільки хоче їх використати.

Маючи питання перед собою можна забиратись до порядку. Писати важнїйше, загальне, а всякі уваги, приміри і т. п. можна собі значити коротко і опісля про них згадувати на память. Чим лїпше однакож написане, тим краще читає ся і говорить ся.

Уважати, щоби відчит не був за довгий, але і не надто за короткий. Дальше уважати, щоби мова була проста, звичайна, стиль звичайний, слів незрозумілих не уживати.

В обробленю відчиту, чи всякої бесіди треба памятати, що кожда бесіда має три головні часті:

1. Вступ, коли приступаєсь до справи.
2. Середина, де цілу справу показуєсь з ріжних боків.
3. Закінченє, де зводить ся цілу бесіду до певного заключеня і показуєсь яке значіне для нас справа має, та як нам до справи ставити ся, як нам її зрозуміти.

Нехай одначе ніхто не думає, що він повинен приготувати зараз якийсь архитвір, а коли такого приготувати не всилі, то не повинен нічого робити. Нехай кожний зробить, що може, але нехай кожний робить, щиро, вложивши тільки часу і труду, кільки може, а вже його робота не буде без користі. Сама щирість для справи є половиною роботи.

В нас покищо не багато людей, які могли б обдаровувати наш загал відчитами. А їх так конче треба по читальнях і всяких товариствах і всюда, де може збирати ся загал.

Тому то коли хто раз притовить ся до відчиту, повинен би його виголосити в кількох місцях, де лише його готові послухати. Так раз положена праця на приготоване принесла б багато більше користі.

Де отже по містах є кілька товариств, там такого чоловіка після його першого відчиту повинні запрошувати другі товариства (хоч би він був членом иншого товариства), щоби дати змогу почути відчит найширшому загалови. Таксамо маючи відчит виготовлений на папері, чоловік міг би його повторити в дальшій околиці, колиб туду припадково пійшов. Те саме відносить ся також і до тих, що приготовляють відчити на фармах.

Щоби можна добре приготувитись до відчиту, треба мати хоч трохи книжок, треба читати часописи, інтересувати ся житєм. Хто не має під рукам книжок, тому тяжше приходить

ся навіть тоді, колиб мав трохи шкільного знання.

Однакож жите жадає від нас праці і ми повинні працювати після наших сил і знання, не оглядаючись на те, що наша сила і праця невелика. Положیم підвалини, приготуймо ґрунт, а за нами прийдуть ті, що даліше поведуть почату роботу.

По відчиті часто слухачі ставлять питання бесідникови, (прелеґентови, референтови), а то навіть заводять дискусії. Але можуть бути відчити без питань і дискусій і нераз не повинно ся до дискусій зовсім допускати тому, що дехто ставить питання нерозумні на те, щоби „злапати” бесідника, а опісля в дискусіях приходить до суперечки і люди розходять ся роздратовані і невдоволені.

Отсе булиб ті поради й уваги, які можуть придати ся кождому, хто вперве буде відчит приготовляти.

ЯК ПОВИННІ ВІДБУВАТИ СЯ ЗБОРИ.

Наші люди в старім краю мало мали нагоди бувати по вічах та приглядати ся, як такі віча, збори, чи мітінги перепроводжують ся.

Тут лад инший і чоловік мусить бувати хоч на деяких зборах, мусить брати в них участь і тут власне показує ся ціла безрадість і незнання нашого чоловіка.

Маю на думці людей передовсім по фар-

мах, бо в містах звичайно знайдуться люди, що розуміють порядок зборів і перепроводжують як слід.

Хочу отже подати тут деякі важніші вказівки що до провадження зборів (мітінгів).

Візьмим хоч би шкільні мітінги. Тут виходить комедія не раз. Посходяться люди і замість порадитись, ще посваряться, поназиваються і з тим розходяться.

Буває таке, що на мітінгу хоче дехто свої рахунки з другими порахувати. Має на когось злість і так каже:

— Там межі людьми я йому покажу.

Інший знов обурюється, коли хтось скаже щось, з чим він не годиться. Зачинається горяча суперечка, а потім чуєш:

— Про тебе, пташку, я добре знаю...

— Що знаєш, ти сякий такий...

— Я твого батька знаю... Твій дід череду громадську пас.

— А твоя баба була відьма...

Оттак люди раду радять...

Щож то є збори, або мітінг?

Коли є якась справа що обходить не одного чоловіка, але ширшу громаду, тоді люди, що сю справу ліпше розуміють, скликають збори (віча, мітінги, наради, зїзди, конвенції, конгреси).

Збори може скликати один чоловік, або кількох людей, що вже попередно обміркували справу, про яку має говорити ся на зборах.

Такий гурток з кількох називає ся Комітет. Далше всякі товариства, спілки бізнесові і всякі другі інституції мають визначено в своїх статутах і ухвалах, коли члени сих товариств мають обовязково сходити ся на наради. Подібні збори є назначені і в шкільнім законі, то є збори шкільні.

Чогож люди сходять ся на збори?

Сказано, що для зборів мусить бути справа загальна. Треба моста, школи, дороги, священника, треба посилати петицію (просьбу) в якійсь громадській справі, тоді треба скликати людей, щоби справу обміркували, згодили ся і зобовязали ся сю справу підпирати чи грішми, чи роботою, чи спільним домаганєм.

А що сидячи в дома не всякий справу добре розуміє, або й не розуміє зовсім, отже тому на зборах хто справу найліпше розуміє, поясняє її людям, потім люди виисказують свої думки, свої уваги, аж доки справа не стане так ясною, що всі, або більшість на ню годить ся.

Але скаже дехто: чомуж так буває, що завсїгди знайдесь дехто, що з більшостию не годить ся? Чому не можна справи так ясно поставити, щоби всі однаково зрозуміли?

Відповісти можна так: Є справи, де всіх можна переконати, але буває, що не можна. Ось примір: Хочуть будувати школу, отже обрахували скількість дітей, величину школи, отже всі годять ся, що треба таку школу будувати. Але нехай прийде потім питанє, хто має бути сторожем в школі, то одні схочуть Івана,

другі Федька, а треті Миколу. І тут не переконаєте, що Іван ліпший від Миколи, бо оден ні другий не злий. Тут рішає більшість. Бувають і другі подібні справи.

Порядок зборів:

Коли люди зійшли ся, хтось з тих, що скликали людей, „отвирає збори”, каже, що збори зачинають ся і завзиває, щоби заняли місця і вибрали предсідателя. Часто предсідателем лишаєсь той, що отвирає збори.

Предсідатель, се голова, господар зборів. Англіїці називають предсідателя „чейрмен”.

За ним вибирають секретаря, а часом ще кількох людей, що засідають побіч голови, коли справа важна обговорює ся. На товариських звичайних зборах предсідатель товариства перепроваджує збори без вибору.

Обовязком предсідателя є представити коротко справу і завізвати до нарад. Тому на предсідателя вибирають звичайно обзнакомленого зі справою.

Перед зборами звичайно передові люди укладають **програму** зборів, чи мітінгу, то значить — назначують в яким порядку мають збори відбувати ся. Приміром: 1. Отворене зборів, 2. Представлене справи, 3. Наради, дискусії, 4. Свіжі внески і ухвали, 5. Вибір комітету, або уряду і т. д. І сеї програми предсідатель мусить тримати ся.

Обовязком предсідателя є: дбати про порядок; уважати, щоби не говорило нараз по

двох людей і більше; щоби говорячий не говорив про річи, які до справи не належать, але тримав ся самої справи. Хто не слухає перестороги, тому предсідатель має право відібрати голос. Коли одна справа, або точка програми, перепровадилась, обговорилась, предсідатель ще раз коротко може переповісти зміст і вислід обговореного і завзиває до дальших на рад.

При сїм предсідатель мусить бути терпеливий, до всіх однаково відноситись і до цілої справи ставитись безсторонно. Спорячих і неспокійних повинен годити і завзивати до спокою — але словами як найкоротшими. По скінченю предсідатель коротко переповідає цілий вислід зборів і заявляє, що збори скінчені, розвязані.

Обовязком секретаря записувати, про які справи на зборах говорило ся. Зі звичайних бесід зазначає коротко головну думку бесідника кількома словами — а вже ухвали записує точно, дословно, як йому подиктують. Коли опісля треба йому писати звіт (справоздає), то він в сих записках має все, що йому потрібно.

На предсідателя вибирають чоловіка, що вміє лїпше говорити, проворного, розсудного, бувалого і вирозумілого. Загалом чоловіка свідомого і спосібного.

На секретаря знов вибирають такого, що найлїпше знає писати.

Але деякі люди думають, що се є велика

честь бути предсідателем, або секретарем і тому часто вибирають невідповідних (але багатих, або що), а ті знов дають ся вибирати не знаючи нащо і пощо. А се не честь, але обовязок, який треба вміти виконати.

А тепер обовязки людей на зборах.

Кождий чоловік повинен пам'ятати, що він мусить слухати предсідателя і триматись порядку.

Говорити про справу коротко і ясно.

Коли другий чоловік говорить, не сперечатись посеред бесіди, не потакувати, що: ая! ая! кум Петро добре говорять. Слухати мовчки і уважно.

До слова зголошуватись, а предсідатель повинен в такім порядку уділяти слова, в якім зголошують ся.

Не дивуватись, коли хтось помилить ся, або справу инакше розуміє. В него може бути добра воля.

Не відходити від справи, не згадувати чужої жінки, дітий, родини; колиж хто зачіпає без потреби другого, то зачеплений може відповісти коротко, але аж коли тамтой скінчить. Та звичайно на се уважає предсідатель і часто коли що зайде, він сам відповідає.

З бесідою не вириватись, не перебивати другому. Не говорити десять раз одного.

Се загальні обовязки людей.

Додам ще один важний обовязок, щоби зборів не обминати і на них не спізнати ся. Треба

прийти в 8, а то приходять в 10 годині. Повинна бути точність.

Коли предсідатель, чи хто другий піднесе якусь нову справу до обговорення, тоді зачинаєть **дискусія**. Присутні висказують свої погляди на справу, кождий каже як він її розуміє, чи як би треба щось робити і власне таке обговорене справи називає ся **дискусія**. Дискусія перериваєть, коли присутні вже все висказали що до даної справи; або коли ніхто не має свіжих думок і переповідає вже всім відоме і попередно переповіджене, хтось ставить внесок під голосоване, щоби дискусію замкнути. Коли більшість заявить ся за замкненем, дискусія замикає ся .

Нова справа, яку ставить до обговорення хтось з присутних, називає ся внесок. Внескодавець повинен свій внесок (свою думку) виразити короткими словами, щоби секретар міг записати. Можна написати внесок на папери і передати секретареві.

Ось взірці таких внесків:

„Я вношу, щоби вибрати комітет з п'ятиох людей, який би заняв ся справою заложення кооперативного склепу”.

„Я вношу, щоби з товариської каси дати 50 дол. на підмогу студентови Н. Н. (тут подає ся імя)”.

„Я вношу, щоби докінчене зборів відложити на день 5 грудня”.

А секретар всі внески точно записує, як

рівнож імя того, хто вносить і хто його внесок підпирає.

По дискусіях над внесками секретар відчитує поставлені внески в такім порядку, в яким їх ставлено, а предсідатель дає їх під голосованє. Секретар записує, число голосів.

Поставлений внесок мусить хтось підперти, себто за тимже внеском заявити ся (секундувати). Колиж з усіх присутних ніхто за внеском не заявить ся, то знак, що крім внескодавця ніхто внеску не підопре і такий внесок сей час упадає.

Внесків що до якоїсь справи може бути кілька, а переходить той, за яким буде найбільше голосів.

Приняті внески (приняті думки до обговорюючих справ) звуть ся „**ухвали, резолюції або постанови**”. Їх записує секретар точно і їх переховуєсь.

Коли на зборах виступає чоловік, що передтим обміркував, розглянув, обчислив якусь справу з усіх боків і сю справу всім поясняє, то каже ся, що він реферує якусь справу (себто передає до відома людям). В нас говорять також, що він має відчит про справу. Такий відчит звуть також **реферат**, а того, що його виголошує, **референт** або **прелегент**. Відчит на зивають також лекція (по англійськи Лекчюр), а того, що його виголошує — лектор. Та се уживаєсь менше. По рефераті бувають звичайно дискусії.

Голосувати можна явно або тайно. Явно

голосуєть піднесенєм рук, а тайно картками.

При виборі уряду найперше присутні ставлять кандидатів, себто назначують людей, яких уважають відповідними на такий уряд. Тут також за внесеним кандидатом звичайно заявляєсь ще хтось, крім того, що вносить. Імена кандидатів вписують на таблиці, або на папері, щоби всі бачили.

При голосованю картками кождий пише лише імя кандидата, а свого імени ні. Опісля вибрана комісія перераховує картки. При голосованю на виборах до парламєнту є імена кандидатів виписані, отже робить ся лише хрестик коло того імени, за яким голосує ся.

Буває, що при ставленю кандидатів на який уряд, поставлять люди одного кандидата, а більше не ставлять, бо всі на того одного годять ся. Тоді він стає вибраним без голосованя — просто тому, що він лише один. Каже ся, що його вибрано одноголосно (через аклямацію).

Нераз збори вибирають комітет, себто гурт людей, який має поклопотатись переведенєм якоїсь ширшої справи, коли таке перепровадженє вимагає довшого часу і роботи більше людей. Вибраних для переведеня або обробленя меншої справи звать також комісією.

Ще треба зятямити, що збори можуть бути публичні і довірочні. Коли йде на збори хто хоче, то є збори публичні, колиж йдуть лише ті, що мають запрошеня, то збори довірочні.

Приватними зборами звать збори товариств, спілок, компаній і др., де бувають лише члени тих товариств.

ОГЛЯД СКАЗАНОГО — І ЩЕ ДЕЩО.

А тепер коротко розгляньмо про що говорило ся.

1. Зібранє більшого числа людей зве ся — віче, збори, сходи́ни, мі́тінг (се назва англійська і значить дословно: сходи́ни, зібранє). Наша народна стара назва є **віче**.

2. Збори можуть бути публичні, коли скликає ся всіх людей: приватні, коли сходять ся лише члени товариства і нечленам на них не завсігди можна бути, бо там обговорюють ся виключно справи товариства, чи спілки; збори довірочні, коли на зборах може бути лише той, хто має писане запрошенє.

3. Комітет, се гурт людей, що скликає віче, або займаєсь перепровадженєм якоїсь справи, пр. займаєсь збіркою гроша в якійсь околиці на народні ціли. (Звичайно комітет вибирає також з між себе предсідателя і секретара, а часом і касієра).

4. Комісія, се вибраний зборами, або комітетом гурток з кількох, що має обробити, розглянути, чи розслідити якусь меншу справу, яку по розсліді предкладають тим, що їх вибрали.

5. Предсідатель (голова, по англ. чермен) є господарем зборів, він дбає про порядок в

перепровадженю зборів. Предсідателів мають також комітети, заряди товариств, спілок і др. Ті ще мають і касієра, коли вони орудують грошми.

6. Секретар записує, в яким порядку провадять ся збори, хто що важнішого говорив, які запали ухвали, хто вибраний чим і другі справи.

7. Програма, се наперед означений, списаний порядок, в яким мають обговорюватись справи і перпроваджуватись. Програмою в нас звуть ряд справ, за якими стоїть політична партія. Кажемо: радикальна, соціялістична, націонал-демократична програма. Тут Англіїці звуть се **платформою**. В політичнім значіню програма значить те саме, що становище.

8. Звіт, справозданє зве ся переповіджене (звичайно в часописи) всього того, що на зборах говорило ся і рішило ся, або що зробив який комітет, або товариство.

9. Дискусія — се обговорюване справи з різних боків, розбиране справи. Коли в часописи про якусь справу пишуть різні люди і так обговорюють її довший час, то се також дискусія.

10. Внесок зве ся — короткими словами поставлена думка про те, як би повинно ся справу провадити, як щось прийняти, як до чого ставити ся. Важні внески звуть ся також — проекти.

11. Попирати (секундувати) — се значить, ще комусь за тим заявляти ся. Коли між усі-

ма зібраними не знайдесь кому внеску поперти, то відразу видно, що ніхто більше не є за ним і такий внесок відкидають.

12. Ухвала, або резолюція, се постанова або заява зібраних що до якоїсь справи, або якогось питання.

12. Реферат, відчит, лекція — се широке обговоренє якоїсь справи чоловіком, що добре справу обміркував і до її вяснени приготував ся.

14. Референт, прелатент, або лектор, се той що виголошує відчит.

15. Кандидат — се чоловік поставлений до вибору на якого урядника, чи що.

16. Одноголосно, або через аклямацію, значити — вибирати за згодою всіх нараз.

Що до назви всяких зборів, то назва **віче** є нашою стародавньою українською назвою і треба її й нині уживати. Колись на Україні скликали людей на наради дзвоном, що й звав ся від того „вічевий дзвін”. Але таксамо добрим є назви: — збори, сходини, наради. Назва „мітінг” є англійська і дословно значить: збори (сходини).

Зїздом зве ся нарада, на яку зїздять ся люди з дальших сторін.

Конвенцією звать ся частійше наради людей якогось фаху (пр. конвенція учительська), що з ріжних сторін позїздились. Зрештою „зїзд” і „конвенція” мають подібне значіне і деколи сї назви заміняють одна другу.

Конгрес — се нарада людей, що позіздилась з далеких сторін, з дальших країв для обговорення справи, якою якась верства людей в усіх тих краях інтеерсує ся.

Коли громади, чи гурт людей, висилають когось на якісь збори, зїзди, чи що, то такий чоловік зве ся: відпоручник, заступник, делегат або репрезентант. Його думка, чи його заява на сих зборах уважаєсь заявою тих, що його післали (бо вони посилаючи припоручили йому, що він має там говорити і як до чого ставити ся).

— — — —

Привітні телеграми. На важнійші народні зїзди, або з нагоди якихсь важних подій, початої, або довершеної праці і т. п. поодинокі люди, або гурти і товариства, висилають привітні телеграми, або привітні письма, заявляючи тим, що вони даною справою живо інтеерсують ся.

Співчуваючі телеграми. З нагоди якоїсь сумної події, пр. з нагоди смерти якогось визначного чоловіка висилають ся також телеграми, звичайно до редакцій визначних часописий, або комітетів, в яких виражаєсь своє співчутє.

Ось взори:

1. Від щирого серця витаємо сей Перший Всеукраїнський Зїзд! Най жиє Вільна Україна.

Студент з Вінніпегу.

2. Боріте ся — поборете. Цілий народ є за-
вами.

Або:

1. Сумуємо по тяжкій страті співця Укра-
їни. Укр. Студенти з Дорпату.

2. Вражені сумною вісткою про смерть
мистця Миколи Виталієвича Лисенка пересила-
ємо слова великого жалю та щирого спочутя.

Від Українців служущих харківської управи.

Телеграми зі співчутєм звуть також кон-
доленційними телеграмами.

В сім уступі згадано багато такого що не
всякому приключить ся, однак се треба знати
кождому чоловікови. Нераз в часописи згадуєсь
се і те, а читач не має понятя що воно і яке.

В огляді переповіджено знов коротко зна-
чине назв і додано ще дещо.

ЖИТЄ І РОБОТА В ЧИТАЛЬНИ.

Бібліотека — Відчити — Курса освіти — Школа для
неписьменних — Школа для дітей — Співацький кружок
— Аматорський кружок — Проби деклямацій і чиганя —
Дебати — Концерти і прогульки — Музей — Віча нара-
ди — Читане газет і книжок — Жите молодїжи в чит.

На читальню дивлять ся часто як на інсти-
туцію строго наукову і розуміють роботу в
читальни так, — що тут має ся читати книжки,
часописи, слухати відчитів і обговорювати по-
важні справи, а більше нічого.

Погляд такий вчасти хибний. Читальня по-

винна бути інституцією просвітно-виховавчою в найширшому значіню. Тут повинно бути і поважне і веселе; розумне і забавне; для старих для молодіжи і дітей. Словом — читальняна робота повинна обнімати всі інтереси життя ріжного віку, давати їм в себе місце, розвивати їх, плекати, вигладжувати, ублагороднювати.

Перейдім по черзі роботу читальні.

Бібліотека. Жерелом науки є книжки, але не кожного вистарчить на закупно багатьох книжок. Нехай би кождий чоловік видав на книжки річно 10 долярів, то він прочитав би книжок за 10 долярів. Колиб же 10 людей зложили по 10 дол. разом і купили за них книжок, тоді кождий давши 10 дол. прочитав би річно книжок за 100 дол. Далиби 40 членів по 2 дол. річно на книжки, то кождий прочитав би книжок за 80 дол. От в чім сила читальні! При малім коштї, при малім трудї спільна робота дає велику користь.

Кількож книжок повинно бути в читальни? На се тяжко точно відповісти. Більше книжок — більше користи; більша бібліотека притягає більше членів, бо є ріжнородні книжки, є в чім вибрати, отже більше є чим інтересуватись, захопятись і з чого учитись.

Найменше повинно бути в читальни книжок за 30—40 дол., а треба старати ся, щоби було за 100, 200 а то 500 і більше, коли можна. Громаді на се легко спромогти ся, тимбільше, що читальня може мати інші доходи крім

вкладок (прим. з представлень, концертів, коляд і др.)

Кожного року треба докупляти нових книжок, найліпше було би що кожного півроку.

Крім книжок повинні бути щиро народні часописи тутешні і старокраєві (як перед військовою була Свобода, Громадський Голос, Діло, Рада), а також журнали, як Літературно Науковий Вістник і др.

Поза бібліотекою треба роботу в читальни зробити найрізноманітнішою, щоби цілий час було чим заповнити день і люди не нудились, але щоби жалували, що час за короткий. Ось яка могла б бути програма роботи в читальни.

1. **Відчити.** Треба дбати, щоби час від часу хтось виголосив відчит. Де нема до сього вчешнього чоловіка, так нехай пробує се робити хтось зі свідоміших, хоч і звичайних людей. Коли можна, запросити когось з подальше.

2. **Курси освіти.** При читальни можна заложити постійний курс освіти (або „Висшої Освіти“), колиб близько було кількох свідомих людей, які малиб час дати ряд відчитів протягом якогось визначного довшого часу.

3. **Школа для неписьменних.** При читальни можна оснувати курс науки для неписьменних — чи то молодих, чи й старших, або і старих. Штуки читання може навчитись і 50 літний, колиб наважив ся і ми такі приміри стрічаємо. А тимбільше молодші — мушцини і женщины.

4. **Школа для дітей.** В читальни може бу-

ти школа для дітей, де вони можуть вчити ся читати, співати, писати по українськи, рахувати в своїй мові; познакомитись з українськими назвами в географії, з рідною історією і пр. — Крім того можна уряджувати щось на взір англ. „недільної школи”, науку вишивання для дівчат і др.

5. **Співацький кружок.** Конечністю для читальні є мати співацький кружок. В околиці знайде ся хтось, що на співі менше, або більше розуміє ся (прим. учитель, дяк), отже той може сповняти роботу дірігента.

На одно треба звернути увагу. Дехто думає, що лише хоровий спів має ціну, а звичайний в оден голос, а навіть два (з втуром) не варт нічого. Се хибний погляд. Хоровий спів добрий для пописів, але в звичайнім житю спів звичайний вартнійший. А хорові співаки — альти, тенори з мішаного хору, басы — лише в хорі є співаками, а поза сим їх голос не надаєсь до співу. А в співі звичайнім може брати участь кождий присутний — чи то в першім голосі, чи втурі. Отже звичайний спів з втуром повинен всюди бути на першім місци і звичайних пісень в оден голос, чи два, треба вчити як найбільше, — хоч би всіх, які в нас є.

Таксамо не треба вишукувати незнаних і трудних пісень. Треба зачинати від пісень легких, знаних, не минаючи жадної. Кожда пісня з часом стає звичайною, але кожда звичайна пісня добре виконана є незвичайною. Приміром незвичайно гарною є пісня „Там на горі

крута вежа”, коли співають з втуром.

6. **Аматорський кружок.** Богато життя додає читальни аматорський кружок. Щоби заінтересувати як найширший гурт, можна брати нараз дві, або й три легкі драми, розділити молодіж і охочих старших на 2 чи 3 гурти і віддати їм нехай переписують ролі, вчать ся, роблять проби, а то й суперничать між собою, хто краще вивчить ся і опісля вивяже ся на сцені. Так кожний буде занятий, привикне до обовязку, до карности, до почутя відвічальности.

7. **Проба деклямацій і др.** Можна час від часу уряджувати виклади про те, як повинно ся деклямувати, а рівночасно звязати з тим пробу деклямованя чи то на память, чи з книжки; пробу звичайного читаня; пробу читаня драм.

8. **Дебати.** В дебатах є завсїгди дві сторони що спорять ся про якусь справу. Одна сторона доказує пр. що горівка є корисна і доказує в чім корисна, друга знов каже, що се наш великий ворог. Одна сторона може доказувати, що пр. літо приємнійше, друга знов, що зима, бо тоді здоровше, нема в зимі слабостей, чоловік черствий і др. Вибирають звичайно до кожної сторони по 2, 3 а часом і 4 дебатори.

Дебати треба уряджувати, щоби виробляти бесїдників. В дебатах чоловік вчить ся панувати над собою, набирає відваги, вчить ся думати і поводити ся в бесїді прилично, статочно, з виrozumінем і тактом. — Треба, щоб дебати уряджували не тільки мушцини, але і жен-

щини. Нам треба відважних, розумних дівчат і жінок. Їх треба ставити на рівні з мущинами, виховуючи їх, а вони тоді будуть вести роботу між собою і між дїтворю.

Треба би також уряджувати дїточі дебати, вибираючи найперше дїтий живих і відважних.

9. Концерти і прогульки. З нагоди важнійших подій історичних, або при всяких інтереснійших, важних випадках, читальня повинна устроювати концерти, прим. концерт в пам'ять Шевченка, Шашкевича, Лисенка, Федьковича, Котляревського, Хмельницького, Володимира Великого і взагалі українських князїв, гетьманів визначних людей, або з нагоди історичних подій, як скасоване панщини і др. Дальше принагідні концерти, як школярський; в річницю заснованя читальні і пр. Звичайно в програму концерту входять: відчити, співи, деклямації, часом монологі і діяльогі і гра на музичних інструментах.

Читальні можуть устроювати також прогульки (по англ. пікнік, та ми повинні завсїгди уживати **прогулька**) чи то дїточі, чи й для старших. (В Галичині прогулькові забави звали також фестинами, а дїточі маївками на весні).

10. Музей. При читальни може бути також музей, де переховувалиб ся найперше наші народні строї і всякі річи старокраєві, які сюда завезено і тут вони затрачують ся. Дальше взірці і моделі таких річий, яких уживають в старім краю (веретено, мотовило, суховила, терлиця і багато другого). Деякі з тих річий мо-

жнаб поробити маленькі, щоби не забирали місця (модель такої річи, взорець), але в книжці. де такі річи булиб списані, треба би подати точний опис таких зменшених річий, їх дійсну величину і спосіб їх уживаня. Дальше можна тут мати окази річий, які не всякий бачить, а що було би цікаве для него знати і бачити. Загалом все або поучаюче, або цікаве. Дальше малюнки всяких річий, збір фотографій, образків, рисунків і т. д. — Молодіж треба обзнакомити взірцями і рисунками з житєм українського народу в старім краю, а також з усім, що може бути корисне і цікаве. Такі річи треба збирати, о них дбати і їх пильно переховувати, а при нагоді їх показувати, обяснювати.

11. Віча, наради, громадські справи. Час від часу в читальнях устроюєть ся віча і всякі наради щодо всяких місцевих, або загально-народних чи політичних справ. Справа крамниці, кооперативи, закупно товарів, молочарня, вибори, висиланє просьби (петиції), протести і всякі інші справи; дальше принагідне обговорюванє всяких питань, все те повинно заповняти жите читальні.

12. Читанє газет і книжок. Треба призначити якийсь час на обовязкове читанє цікавих і поучаючих річий з газет, журналів, а то й книжок в голос, для всіх, а по перечитаню може на дану тему вивязатись коротка бесіда. Треба завести звичай обовязкового слуханя.

ЖИТЕ МОЛОДІЖИ В ЧИТАЛЬНИ.

Коли молодіж сторонить від читальні, то не завсїгди з байдужности. Часто можна почути таке: „Що я там маю робити? Старі прийдуть, позакурюють, тай плетуть теревенї, а я хиба маю сидїти і мовчки слухати?”.

В тїм є багато слушности. Не можна від молодіжи жадати, щоби наслідували старих. Її вік має свої права, свої потреби. Тому читальня повинна і їх потреби задовольяти.

Молодіж часто вільний час посвячує танцям і зовсїм не можна хвалити, коли тих танців за багато. Треба навіть спиняти до певної міри, а на їх місце впровадити інші, розумнійші забави.

Ось що для молодіжи могло би в читальни бути:

1. Шахи, коли хто міг би навчити ними бавити ся.

2. Доміни.

3. Карти — оскільки не було би сеї гри за багато, надміру. Розумієсь, що гра в гроші повинна бути строго заборонена. Молоді люблять з карт ворожити, або всякі цікаві штуки показувати. Може бути сонник ворожка, „Соломон”, вгадуванє з карт і др.

4. Тягарці до підношеня і другі гімнастичні прилади (в домі, або на дворі), як дручок, кїлка на шнурках і др.

5. Стереоскоп, з гарними образцями. Се річ тава і захоплююча. Дальше магїчна лампа.

6. Січові вправи можна вчити, коли є ко-
му.

7. Добре, колиб в читальни був орган (фіс-
гармонія). Часом можна купити старий і доб-
рий.

8. Грамофон з українськими кружками, ко-
либ можна дістати таний, хоч би з других рук.

9. Впровадити в жите всякі інтересні заба-
ви (для сього можна дістати і підручник), а та-
кож можнаб кидати до мети (до ціли), або на
дівдаль; заводити хороводи (забави зі співа-
ми), як гаївки і дещо друге.

Для дітий коло читальні повинна бути гої-
данка, або дві, три.

Загалом для молодіжи читальня повинна бу-
ти не тільки місцем освіти, але також і забави.
Тут під оком старших людей, чи поважнійших
з молодіжи вона повинна заховувати ся при за-
баві, набирати оглади, уміркованости, приви-
кати до контролі над собою і до житя примір-
кого і статочного. Се також велика наука.

Задачею дівчат повинно бути час від часу
прибрати читальню, а кругом дому зробити гар-
ний город, понасівати найріжнороднійших цві-
тів (насія може постарати ся читальня), що-
би кождому хотіло ся на такий город подиви-
ти ся. Розумієсь, що сих цвітів не повинен би
рвати хто захоче і лише самі дівчата моглиб їх
рвати, колиб на що потрібно, пр. прикрасити
щось в читальни і т. п.

Дальше, коло читальні треба би насадити
калини, безу (бозу) і ще дечого.

Розумієсь, що не можна зробити, а ще й нараз того всего, що тут сказано, але оно може дати багато думок тим, що схочуть зробити жите в читальни інтересним.

ЗНАЧІНЄ СТАТУТА.

Кожда держава має докладно означені закони, після яких вона провадить ся. Сї закони кажуть, що треба робити і як, отже означують обовязки; кажуть, чого не повинно ся робити, а за переступство назначують кару; кажуть, що хто має робити, отже розділяють роботу.

Подібні закони мусить мати кожда інституція, кожда спілка, кожде товариство. Лише та робота, що провадить ся після добре уложених законів і приписів, може бути відповідно поділена, розложена поміж людей і може мати один напрям і одну ціль.

Статут — се власне закони, на яких основують ся всякі товариства, отже і читальня.

Тимчасом в нас дуже часто статут легковажить ся, як річ найменше потрібну. І через те при заснованю статута добре не обробить ся, а коли й обробить ся, то опісля до него не заглядає ся. Нераз не то звичайний член, але навіть урядники читальні не знають, що статут говорить, а тимсамим не знають які їх задачі, обовязки і права не знають, за яку роботу брати ся та як собі девчім порадити.

Статут в кождїй читальни (і взагалі у всякім товаристві) повинен бути постійним підручни-

ком в усякій роботі і тому всі члени повинні з ним добре ознакомити ся. Коли статут писаний, то повинен бути виразно виписаний в книжці для сього призначеній, якою послужують ся на зборах; крім того повинна бути копія його в иншій книжці, або зошиті, яку можна переглянути кожному членови в кожній хвили.

Коли статут є друкований, то повинен його мати в себе кожний член по одному примірникови.

З поступом роботи в товаристві приходять щораз нові справи, про які попередно не думало ся і тому час від часу треба змінити деякі точки статута, поправляти, або додавати нові, відповідно до потреб дальшої роботи. Через те звичайно на кожних важнійших зборах (піврічних або річних) в програму (порядок) зборів входить також перечитанє статута. Читає ся точку за точкою, а зібрані слухають і застановляють ся, чи не треба би чогось на ліпше змінити, або додати нового, коли є що.

В статут входять головніші закони товариства, так сказати — основні закони, які рідко і не багато зміняють ся. Крім того кожде товариство має окремо т. з. **Ухвали**, себто звичайніші, принагідні, менше важні постанови, які одначе є наче доповненем статута. Коли збори рішать, що когось треба увільнити від вкладки на якийсь час задля його убожества; поставитись о якусь річ до читальні; коли встановляєсь, що місячна вкладка на піврік має бу-

ти в мущин пр. 15 чи 25 ц., а в женщин 10 ц. і т. п., то се записуєсь не до статута, але до „Ухвал“, які одначе є таксамо обовязковими.

З усього того бачимо, як важною річю є статут для товариства. Не диво отже, що де статут легковажить ся, де його не переглядає ся час від часу і його не знає ся, там робота йде гірше, ніж би могла йти і повинна би.

Складаючи Статут Читалень поданий в отсій книжочці, ми тямали, що він має задоволити наші українські існуючі і будучі читальні загалом. А що сі читальні є і будуть одні по містах і місточках, другі по фармах, де житеві відносини багато відмінні від міських, тому в деяких параграфах пороблено, або подано дві форми, а вже дана читальня виповнить пропустки сама, або вибере для себе з поданих форм відповіднійшу, чи встановить зовсім нову форму (прим. про Загальні Збори, чи мають бути Річні чи Піврічні, або якою більшостию голосів, що має що рішатись і др.) відповідно до місцевих відносин і бажаня членів читальні.

Дальше ми старали ся подати кождий параграф сего статуту в настільки широкій і зрозумілій формі, щоби він міг бути ясний кождому і міг дати нові думки що до тих справ і випадків, які тут непредвиджені або пропущені.

СТАТУТ ЧИТАЛЬНІ.

СТАТУТ ЧИТАЛЬНІ

.....

Заснованої дня

В

§1. НАЗВА ЧИТАЛЬНІ

.....

§ 2. ЦІЛЬ. Цілею читальні є — підпомагати культурний й економічний розвій Українського Народу. Способами для сеї роботи можуть бути: книжки і часописи; сходини і наради; відчити; просвітні курси для старших, або молодіжи; „Рідна Школа” для дітей: плекане музично-співацької і театральної штуки. — Далше читальня може організувати всякі економічно-господарські і торговельно-купецькі спілки, або давати для них початок і поміч. Уладжуванє народних свят, маніфестацій, прогульок і всякі другі способи, якими можна піднести освіту і добробут народу

§ 3. СКЛАД. Склад читальні творять лише члени і членкині української народности, які годять ся з цілями сего товариства і сповняють членські обовязки*).

*) Треба памятати, що римо-католики з східної Галичини, які говорять по українськи, се тіжсамі Українці, що і ми, тому ми не повинні звати їх Поляками і відсилати до Поляків. Деякі з них знають, що вони Українці, котріж не знають, тих треба осьвідомити. Навіть богато з тих, що говорять по польськи, се зпольщені Українці.

§ 4. СРЕДСТВА. Фонди товариства на удержанє дому, бібліотеки і т. п. складають ся з вписового і вкладок, з доходів представлень, концертів, колекти, винайму, всяких жертв і т. п.

§ 5. МАЙНО. Майно читальні є власностию всіх її членів для спільного і рівного ним користованя ся при осягненю цілий, які є спільними цілями всіх членів. Жадна одиниця, або гурток не сміє використовувати його для своїх особистих, чи партійних цілий. Ціли читальні є загально народні ціли.

Заряд майна читальні лежить в руках Заряду читальні, який одначе ділає на припорученє, або за порозумінєм з загалом членів, — особливо в справах важнійших. В справах менше важних, дрібнійших, або на випадок, коли час для порозуміня за короткий, Заряд може рішати сам .

§ 6. ЗАКОНОДАТНА ВЛАСТЬ. Законодатною властию читальні (встановляючою основні закони) є Загальні Збори, які відбувають ся обовязково раз, або два рази в році в місяци ..
..... дня

§ 7. СКЛАД ЗАРЯДУ. — ВИКОНАВЧА ВЛАСТЬ. а) Заряд читальні складає ся з: — 1) Голови (предсідателя); 2) Заступника Голови; 3) Секретара; 4) Заступника секретара; 5) Касієра; 6) Бібліотекара. — Коли в читальни є аматорський кружок, то вибирають гардеробщика і режисера.

б) Котрольна Комісія складаєть ся з трох

членів. Вона є посередником між Виділом і членами, тому її до Виділу не вчисляють. Член Виділу не може рівночасно бути контрольором.

в) Крім сих вибираєсь Господаря, якого о бовязком дбати про лад і чистість в читальни. Він дещо може робити сам, инше заряджувати, або повідомляти Заряд, чого треба купити, чи що зробити.

г) Виконавчою властию в справах читальні є Заряд.

§ 8. ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ. На згальних річних або піврічних Зборах, Заряд читальні складає звіт з річної або піврічної діяльності, при чім ухвалюють вотум (признанє) довіря, або недовіря і уділяєсь абсолюторії (звільнення); вибираєсь заряд на рік слідуєчий; робить ся потрібні зміни і додатки в статуті і перепроваджуєсь всякі ухвали що до справ читальні.

а) Загальні Збори є важні коли на них явить ся найменше дві третих всіх членів.

б) Коли не явить ся дві третині, тоді оголошуєть ся другі Загальні Збори на два тижні, або один місяць пізнійше і вони є важними без згляду на число присутних членів.

в) Загальні Збори скликає Заряд оголошуючи місяць наперед в часописи (або виставленими на видних місцях оголошеннями), а на два тижні повідомляєсь поштою — подаючи виразно місце день і годину.

§ 9. НАДЗВИЧАЙНІ ЗБОРИ. В разі потреби скликаєсь Надзвичайні Збори, оголошуючи про них два тижні наперед, або і скорше.

Надзвичайні збори скликає а) Заряд сам, коли не може рішати якоїсь справи; б) На домаганє самої Контрольної Комісії, або на домаганє десятиох членів, через Котрольну Комісію, коли ті зажадали сього на письмі з пода-нем причини.

§ 10. ПЕРЕПРОВАДЖЕНЄ ЗАГ. ЗБОРІВ. За гальні Збори перепроваджує комісія з 5ох членів, вибраних на час зборів.

Голосованє при виборі Заряду відбуваєсь завсїгди тайно, картками. В інших справах звичайно явно. Зрештою се залежить від згоди присутних членів.

§ МІСЯЧНІ ЗБОРИ. Що місяця відбувають ся Місячні Збори, на яких секретар перечитує протокол з попередних Місячних Зборів; Заряд здає місячний звіт з своєї діяльності; збираєсь членські вкладки і приймає ся нових членів; перепроваджуєсь ухвали що до біжучих справ. Збори перепроваджує Голова читальні, а в разі того неприсутности його заступник без вибору.

§ 12. ЗАСІДАНЄ ЗАРЯДУ. Засіданя Заряду відбувають ся в ріжних відступах часу назначених Зарядом, або в кождім часі, коли сього потрібно. Перебіг сих зборів секретар повинен таксамо записати і котрі виділові були присутні. Заряд на сих зборах нараджуєсь, як дальше повести роботу в читальни.

§ 13. ВИБІР ЗАРЯДУ. До заряду можуть бути вибрані лише члени читальні.

Вибір Заряду і Контрольної Комісії, як рівнож всякі ухвали рішаєсь абсолютною більшістю відданих голосів*).

§ 14. ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ ЧЛЕНІВ. Кождий член має право і обов'язок:

а) Брати участь в Загальних і всяких Зборах і нарадах читальні, забирати голос, ставити внесення, голосувати, вибирати і бути вибраним і вглядати в рахунки Заряду (Виділу), предложені Загальним Зборам читальні.

б) Читати книжки, часописі і другі письма, які є в читальни.

в) Позичати тїж до дому під услівем, які ухвалять Загальні Збори.

г) Взагалі користати з помочи і добродійств, які читальня може уділяти своїм членам.

г) Платити до каси читальні вкладки, які ухвалять Загальні Збори.

д) Приєднувати нових членів, словом і ділом причиняти ся до сповнення цілій читальні, а особливо старати ся о поширене просвіти, моральности і піднесеня матеріяльного.

*) Коли всіх голосуючих є пр. 50, то абсолютна більшість є 26. Скажім, що вибирають голову читальні, а є 4 кандидати, з яких один дістав 24, другий 15, а два прочі ще менше. Абсолютної більшісти не має жаден. Тоді на двох, що мають найбільше голосів, ще раз голосує ся. Коли число голосів рівне в тих, що найбільше мають, тоді голосує ся другий раз на сих двох; колиж один дістане пр. 18, а 2' по 12, тоді голосує ся на трьох; Колиж і при другім голосованю не дістане ніхто абсолютної більшісти, то ще раз голосує ся.

е) Повинен старатись вести себе як найбільше взірцево, чесно і розумно не тільки в читальни але і поза читальнею і других такого вчити.

ж) В означених днях збирати ся по зможі на спільне читанє, або на наради в справах просвітно-економічних і т. п.

§ 15. ПРИНИМАНЄ ЧЛЕНІВ. Членів приймають Збори або Заряд. При приймаю осіб непевних, підозрілих і т. п. приймаючі повинні добре застановитись, а на випадок неприйнятя можуть подати причини, або не подати. Відповідь можуть доручити йому пізнійше.

§ 16. ВТРАТА ПРАВ — ВИКЛЮЧЕНЄ — ВИСТУПЛЕНЄ.

а) Коли член не сповняє обовязків наложених статутом (головно не платить вкладки протягом часу назначеного зборами), перестає бути членом.

б) Коли член ділає на шкоду читальні, чи то навмисне, чи підкопує її повагу своїм поведенєм і се йому докажуть, такого члена Заряд (або Загальні Збори) має право виключити. Однак йому прислугує право відклику до Загальних Зборів.

в) Коли виключений член поправить ся, Заряд або Загальні Збори можуть його наново по якимсь часі (трох місяцях, півроці, році), прийняти в члени.

г) Виступаючий член повинен про се заявити чи то писемно, чи устно перед Зборами, або Зарядом, подаючи причину виступлення.

г) Виключеним, ні виступившим членам їх вкладок не звертаєсь.

д) Член втративший членські права через несповнене обов'язків платить вступне (коли є вступне), як свіжий член. Член, який сам виступив, не заподіявши читальні ніякої матеріальної, ні моральної кривди (виступлення не можна уважати за кривду), ні тоді, ні опісля, може бути прийнятий наново без вступного.

ж) Прогрішившого ся члена Заряд може найперше напімути, коли вважає за потрібне, колиж не поправить ся, виключає.

§ 16. МИРОВИЙ СУД. Всякі непорозуміння між членами читальні рішає Миревий Суд, зложений з п'ятерох членів. Спорячі сторони вибирають по двох судіїв, а ті разом вибирають пятого.

Спорячі повинні прийняти рішене суду, колиж не приймуть, тоді суд передає справу Зборам членів до рішення.

§ 17. ДРАЗЛИВІ СПРАВИ. На всяких урядових Зборах читальні не повинні мати місця дискусії і суперечки на теми релігійні, чи партійні. Взагалі дразливих, а дотого непотрібних тем має ся уникати.

§ 18. ІСТНОВАНЄ ЧИТАЛЬНІ. Читальня істнує, доки при ній остає найменше десять членів. Колиж не буде і десять членів, тоді маєток читальні повинно ся передати якій щиро українській організації, яка має подібні ціли, як мала читальня.

§ 19. ЗМІНА СТАТУТА. Всякі зміни в ста-

туті читальні можуть робити лиш річні, або піврічні збори за згодою більшости членів.

До статута не сміє допустити ся ніяких змін, ні нових параграфів, які змінялиб чисто український характер читальні, давалиб її чужий для українського життя напрям і ставилиб чужі і шкідливі розвоєви українського народу ціли. Не повинно ся таксамо допустити до параграфів неясних, двозначних, підозрілих, або угодових, чи компромісових, в яких робилиб ся уступства, а з яких коли не тепер, то на будуче моглаб вийти шкода для справ українського народа.

З М І С Т:

	Сторона
1. При випуску першої книжочки	3
2. Що треба пам'ятати при заснуваню всяких товариств	5
3. Що то є бібліотека і її історія	12
4. Які є роди письменства і які книжки повинні бути в читальняній бібліотеці	17
5. Дещо про відчити	22
6. Як повинні відбуватися збори	28
— Огляд сказаного і ще дещо	37
7. Житє і робота в читальни	41
8. Житє молодїжи в читальни	48
9. Значіне статута	50
10. Статут читальні	53

КНИЖКА

се

НАЙБІЛЬШИЙ ПРИЯТЕЛЬ!

Петрії й Довбушуки. — І. Франко	80ц.
Кухар (як варити і печи) в оправі	1.00
Єзуїтська преподобниця	25ц.
В неділю рано зіле копала	75ц.
Як писати листи	75ц.
Перший том Кобзаря Шевченка	1.00
Наша Дума (укр. пісні з нот.) брош. 1.50, опр.	2.00
Коротка Історія України	49ц.
Буквар	30ц.
Друга Читанка	35ц.
Трета і Четверта читанка	50ц.
Кобзар Шевченка (в оправі)	2.25
Граматика української мови	40ц.
Царська Росія і Українська справа	50ц.
Жовнірські оповідання	20ц.
Рухомі забави і гри	30ц.
Український Співаник	40ц.
За сестрою	25ц.
Фільзофія Штуки	50ц.
Хмари, Чари, Жарти і Оповідання	15ц.
Пророцтва Михальди	20ц.
Русини а Москалі	15ц.
Провідник до науки англійської мови	1.50
Початки релігії	25ц.

Пишіть за катальогом книжок в яким поданий короткий опис книжок, а який висилаємо кождому даром. Як вам треба яких небудь других книжок напишіть до нас, а ми вам вишлемо.

Замовленя разом з грішми присилайте на адресу:

UKRAINIAN VOICE.

Box 3626;

Winnipeg, Man.

ЧИТАЙТЕ!

ЧИТАЙТЕ!

»УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС«

найбільшу українську часопись в Канаді,
яка виходить тижнево на 16 сторін.

Український Голос коштує на рік 2 долари.

Український Голос подає найбільше віс-
тий з України, дописий з життя Українців
в Канаді і ріжних вістий з Канади.

В Українськїм Голосї знайдете наукові
статї, оповіданя, смішне і ріжну всячину.
Запренумерувавши собі Український Го-
лос, будете мали в нїм найліпшого при-
ятеля, з яким ніколи не розстанетесь.

Передплачуйте отже Український Голос і
заохочуйте других до передплати сеї ча-
сописї. Нехай не буде ані одної українсь-
кої хати в Канаді, в котрій не знаходив
би ся Український Голос!

Передплату посилайте на адресу:

UKRAINIAN VOICE

BOX 3626,

WINNIPEG, MAN.

Як потребуєте яких книжок, пишїть за
ними на повисшу адресу.

ЦІНА 25 ц.